

АГОП МЕЛКОНЯН СЯНКА В АДА

chitanka.info

Хей, момче, донеси едно малко. Не ме гледай такъв, само физиономията ми е крива, иначе съм добър човек, живея прилично и безвредно. В началото бях главен диспечер, после минах на чиновническа работа, в железниците плащат добре. Жена, деца. Е, обичам и тая работа, но не прекалявам — няколко малки, само вечер, после направо в къщи, олюлявам се, но достойно. Не ме ли чуваш?

Друго какво да ти разправам. Понякога ми е тъжно. А напоследък все по-често ми е тъжно. Както си крача, работя или просто гледам през прозореца, и изведнъж ме обхваща непоносима тъга, идва с удар, като зъбобол, сграбчва ме целия и започва да ме мачка, да ме притиска, ще ме смаже, не мога да преглътна, не мога да избягам, не мога да я мъкна, не мога да я захвърля. Целият, до последната клетка, до най-безразличната. Чиста тъга, рафинирана, без никакви примеси от колебания и сантименти.

Сега ще ме питаш защо. Откъде да знам защо. Никога не съм знаел защо. Внезапно ми става неизмеримо тъжно — може би заради мен, може би и заради света, може би заради нещо съвсем друго. Ти никога ли не си го усещал? Безименна тъга, без адрес, без конкретен обект. Другите скърбят за нещо, малко или голямо, ценно или безсмислено, пък аз скърбя и това е.

Дрънкат, нали? Конячен брътвеж, казваш. Ти си млад, ти все още скърбиш поименно, по някакъв ред, като в списък. Първо за загубената любов, второ за загубените амбиции, трето за загубените приятели, четвърто за загубените илюзии, пето, шесто. Но идва време, когато списъкът става толкова дълъг, че човек спира да ги номерира и скърби изобщо, по принцип. Дето ще ти е мъчно за хилядите детайли, за подробностите, по-добре за цялото, за съвкупността, за глобалната система, ако щеш — за Вселената. Защо да не скърбим за Вселената?

Всъщност аз искам да те питам друго: защо не ме уважаваш? От половин час ти викам още едно малко, а ти си правиш оглушки. Защо не ме уважаваш? Човекът е достоен за уважение, особено човекът, който е седнал да изпие едно малко. Никога не минавай високомерно и сурово покрай човек с чаша, защото човекът с чаша жадува да бъде питан нещо, каквото и да е, най-тъпото. Например дъждовно ли беше днес? Или: духа ли ви на гърба, господине? Или: какви бръснарски ножчета използвате, господине? Или нещо друго, но питай, питай, дявол да те вземе! Такъв човек е жаден за питане, затова пие. Пък ти

крачиш около мен безсловесен, с вирнат нос, като че ли съм хлебарка, клекнала на ръба на масата, а не човек, не разумно същество. Хомо сапиенс, венецът на природата. Венецът ли съм? Венецът съм. Кажи, съм ли най-съвършеното, сътворено в познатите граници на Мирозданието? Съм. Защо тогава не ме уважаваш?

Темата за уважението ме мъчи отдавна. Човекът няма уважителни причини да не уважава човека. Ето например мен. Седя, обхванат от тъга и имам една малка молба към теб, съвсем нищожна молбица. Може, дето се казва, да е въпрос на живот и смърт, може от това да зависи съдбата на целия земен интелект, но теб не те интересува, ти си сфинксът, ти си величествената каменна непоклатимост, застанала на моя път към духовното здраве, не мога да те заобиколя, не мога да те прескоча, не мога да те съборя, даже не мога да те ударя, никога не съм го правил, затова те моля по човешки, но боговете винаги са страдали от глухота, от слепота и от липса на уважение към хората. Навсякъде пише, че бог обичал човека, но никъде не пише, че го уважава. А уважението е по-висша форма на отношение от обичта, защото обичаш само отделни неща, отделни фрагменти, но да уважаваш, трябва всичкото. Разбра ли?

Там е работата, че не разбираш. За теб аз съм просто единица от безкрайното множество на желаещите, нищо работа, песъчинка. Ставане в седем и четвърт, душ, бърснене, зъбите, обличане, в осем нула, нула тръгвам на работа. Сутрин съм винаги възторжен, мисля за прекрасни неща — за живота, за любовта, за уважението. Другите тичат, блъскат се или спят по спирките, а аз им се радвам. Движете се, хора, мисля си. Вашето движение ме извисява, има нещо величествено в него. Да се движиш, значи да съществуваш. И обратното. Това не е хаотичното Брауново движение на молекулата; това е насоченото движение на мислещото същество, тръгнало към своята цел. Ако обработиш статистически траекториите, ще откриеш, че те сутрин са от А към В, а вечер от В към А. Висша подреденост, съвършена хармония. Движете се, хора! Аз съм горд, че ви има и украсявате всеобщото безсмислие.

Таквиз неща мисля сутрин рано. Защото мисленето е не само задължение, мисленето е и отговорност. Пък ако питаш мен, ще кажа: мисленето е върховно удоволствие! Особено сутрин, на гладно. Истинското възхищение, възторженият душевен екстаз може да бъде

смлян само на гладно. А красивата синтетична мисъл идва като очистително.

Ти размишлявал ли си някога колко красиво нещо е човекът? Колко велико нещо е натуралният, неподправеният човек? Донеси едно малко и ще ти обясня. Не, работата не е в това, че поглъща различни храни, а отделя еднакви изпращания, макар че и това е съвършенство, ако ме питаш. Нито, че строи спътници. Нито, че измисля формули. Човекът е велик с друго, ама не знам с какво...

Тъй, докъде бях стигнал? Да, сутринта бях тръгнал на работа. Винаги минавам покрай това барче, да му хвърля едно око — тук ли е, да не се е случило нещо. Всеки си има ритуали и аз си имам: минавам покрай барчето, за да ми пречисти душата; щом е тук, значи всичко в света си е на мястото, нищо не се е изменило и животът продължава по своите правила.

Всъщност защо не ти кажа истината. Сутрин аз правя малка инвентаризация на света. Добре де, на моя свят. Първо децата, после кучето, после павилиона за вестници, после табелата на метрото и едно кошче за смет, където хвърлям хартиятата от сандвича. Ако всичко си е на мястото, минавам покрай това барче и приключвам. Чак след това тръгвам на работа — спокоен, вече спокоен, че ето на, света го има и мен ме има в него. Обичам всичко да си е на мястото и мярка за реда е моята малка сутрешна инвентаризация. Знаем, глупаво е, безсмислен ритуал, но съм фаталист, внушил съм си: не ги ли прегледаш, човече, край.

Вярно, списъкът е малък, само шест принадлежности, но той обхваща целия свят, защото нещата в света са свързани. Ако едното изчезне, то повлича подире си милион други. Барчето например. Ако го няма, значи хората са престанали да пият, а щом са престанали да пият, значи хората са престанали да размишляват, а щом са престанали да размишляват, значи вече не са човеци, а щом вече не са човеци, защо да пият? И тъй нататък.

И знаеш ли защо правя инвентаризация? Защото непрекъснато ме преследва някакъв неидентифициран страх, без физиономия, без отличителни белези и паспортни данни. Страх, че този ред и хармония не са вечни. Какво ти вечни, просто всеки миг... Нещо ще стане, ще се случи ужасното и аз няма да започна по моя списък, никога няма да видя сутрин децата, няма да ги видя вече никога моите деца — две

момчета имам, — защото ще се случи нещо чудовищно, апокалиптично, слънцето ще слезе на земята и всичко ще се сгромоляса сред блясък и удар, ще рухне и ще затрупа децата — две момчета имам, — те ще пицят и ще търсят татко си, мен ще търсят, кого друго да търсят, ала аз ще съм безпомощен, не мога да ги спася, нищо не мога да направя за вас, момчета, значи никога няма да ви видя, и вас, и всичко останало ще... Страхувам се, затова сутрин правя инвентаризация на света, бързам да отметна всичко, да сложа до всяка принадлежност по една птичка, сърцето ми ще се спуска от страх — ами ако нещо не е на мястото си? Децата, кучето, павилионът, табелката на метрото, кошчето, барът. На следващата сутрин отново: децата, кучето, павилионът, табелата на метрото, кошчето, барът. Пак и пак, и пак — до свършека на света.

И то се случи — някой тази сутрин беше махнал кошчето за смет. Почнах да крещя, да блъскам с юмруци по витрините, хората се обръщат, гледат ме с недоумение — луд! А не разбират, че е краят, че се свърши, че беше каквото беше. Прости ми, господи, те са неизкушени. Къде е кошчето! — крещя. Върнете веднага кошчето на мястото му! То е необходимо за целостта и запазването на света! Ходих при полицаия, при коменданта на метрото, в кметството. Върнете веднага кошчето, наивници! А те ме препращат от врата на врата, защото съм бил луд — кой нормален ще се занимава с някакво си кошче. Приберете се, казват, още утре ще уредим всичко. А не знаят, че няма да има утре.

После разбрах къде е причината: те просто не знаят, представяш ли си! Те не знаят кой е отмъкнал кошчето. Ето затова ти говорих за неидентифицирания страх — идва нещо без име и без мутра и отмъква кошчето. Посред бял ден. Гони го, ако си нямаш работа. И изобщо не се интересува, че кошчето е от групата на необходимите принадлежности!

Постепенно се поотпуснах. В началото мислех да прескоча до вкъщи и да видя за последен път момчетата, но има ли смисъл? Щом кошчето го няма, щом нищо не мога да направя, има ли смисъл? Само ще ги разтревожа. Затова тръгнах насам. Приказвах си със своя страх, обясних му всичко и той ме разбра. Моят страх няма лице, но има разум. Той е много логичен и дълбоко принципен — отдавна го познавам.

После влязох, седнах до прозореца и зачаках.

Надвечер завиха сирените. Какъв ужас, боже мой! Всички се разбягаха, като плъхове сновяха насам и натам в жалки усилия да скрият гнусната си физиология, вонящата купчина от кости, месища и плазма, само аз бях спокоен, защото знаех всичко — от това няма къде да се скриеш. То ще те намери навсякъде, ако не веднага, утре като левкемия или след години в уродливите физиономии на децата ти. Аз съм интелигентен, разбирам тия неща: от това няма къде да се скриеш.

Чу се самолетният вой, сякаш земята затрепери от мощния тътен на реактивните сопла, стъклата зазвънтяха, вратите се изгърбиха в усилия да защитят неприкосновеността на домовете, тогава нещастниците паднаха на колене и вдигнаха молитвено ръце нагоре, към летящите кръстове господни... После блясъкът, ослепителният блясък на слънцето, което целуна земята, зашемети ме този огнен фойерверк, лисна ме вълната светлина, но знаех, че е само началото, че след секунда-две ще дойде горещото цунами, което руши и обгаря до пепел и изравнява с хоризонта всички наши нещастни и окаяни доказателства за разумност...

Сега съм двумерен. Ако имаше някой в този свят, щеше да ме нарече рисунка върху стената. Рисунка, останала след ядрения взрив. Но няма никой, абсолютно никой. Десетки мили наоколо няма жива душа, пък аз седя и чакам едно малко...

Публикувано във вестник „Пулс“, брой 8/1985 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.